

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo: „Angeljček“

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. marcija 1900.

Leto XXX.

Sneženi mož.

II.

Ej, na polju, sredi polja
Stal snežen je mož
S kučmo polhovko na glavi
In na hrbtu velik koš...

Pomlad je prišla čez goro,
Solnce zagorelo je,
„Dobro jutro, mož sneženi!“
Mu v pozdrav velelo je.

„Ha, ha, ti si pa počasen,
Zmir na jednem mestu si?!“
Mož stoji, stoji, poslušaj,
Nič mu ne odgovori.

Ujezi se vroče solnce,
Da ne zna olike mož:
„Čakaj, čakaj, trda klada,
Rad odkril se mi še boš!“

In gorkeje in gorkeje
Sije solnce na polje,
Vse zeleno že postaja,
Vse brsti in v cvetje gre ...

Možu vedno bolj je vroče,
Ves je kuhan in potan,
Prosi solnce: „Nehaj, nehaj!“
Toda prošnja je zaman.

Solnce se mu posmehuje:
„Mož sneženi, kje pa si?
Saj le koš še in pa kučma
— Kjer si bil — leži ...?!“

Rado Kósar.

Hudobija in ljubezen.

Povest, spisal *Dragotin*.

IV. Bolnik.

Malo se je drugo jutro šele poznal dan, ko sem bil že po koncu. Ko me je bilo namreč zbudilo štokljanje težkih črevljev Matevževih, ki je po veži odhajal pokladat živini, nisem mogel več strpeti na postelji. Saj je bil to zadnji dan pred božičem, oni težko pričakovani dan, katerega smo se otroci vedno tako zelo veselili. Čakalo nas je važno delo, postaviti jaslice, in kateremu otroku bi ta velika skrb pustila dolgo spati?

Mati so tudi že čuli in ravno so zanetili ogenj v peči, ko sem opravišči naglo jutranjo molitev, stopil v kuhinjo. Malo začudeno so me pogledali na moj pozdrav.

„I, kaj je pa tebi danes, da si tako zgoden? Saj navadno nisi ravno uren, ko je treba vstati in bi morala skoraj postelja s teboj hoditi k zajuterku. Danes pa še šole več nimate, toraj se ti nikamor ne mudi.“

„Mati, ali ne veste, da bomo danes delali jaslice?“

„Saj ves dan ne boš imel nikakega družega opravka; časa imaš toliko, da bi lahko vso sobo natlačil z mahom in pastirčki, čeravno ne bi bil tako zgodaj vstal.“

„Še bojim se, da bo zmanjkovalo časa; veste, jaz bom šel najprej k Lužarjevim, da bomo tam postavili jaslice, potem mi bode pa Jožek pomagal napraviti naše. Kar precej grem tje, da bova prej gotova. Jožek je gotovo že vstal, saj mi je rekel včeraj, da bova zgodaj začela.“

„Sedaj mi ne bodeš nikamor hodil! Kaj bi pa rekli sosedom, ko bi jih na vse zgodaj nadlegoval. Počakaj do zajuterka, potem pa pojdi, kamor češ!“

Hočeš, nočeš, moral sem ubogati. Nekaterokrat sem s praga žalostno pogledal proti sosedom; tam so že svetili in mislil sem si, da je Jožek že pri delu in da bo hud, ker me tako dolgo ni. Toda motil sem se; ko sem namreč po zajuterku na vso sapo pritekel k Lužarjevim, bilo je tam vse po koncu. Iz prednje, velike sobe in veže se je čulo živahno, nekoliko pritajeno govornje. Slišalo se je, da je bilo ondi zbranih več ljudi. Na hišnem pragu sem srečal Jožka, ki je s svečo v roki nameraval oditi iz veže.

„Z našimi jaslicami ne bo nič“, dejal je z žalostnim glasom zapazivši me.

„Zakaj ne?“ prašal sem začuden, „saj imava še dovolj časa; mene niso prej pustili od doma.“

„Časa bi že imela dovolj, ali nimava kje delati; pa meni se tudi nič ne ljubi, preveč sem prestrašen in razburjen. Veš, bolnika imamo v hiši. Oče so že pozno po noči od nekod pripeljali onega pijanega moža, ki smo ga včeraj iz šole grede našli na cesti. Ves trd je bil in malo krvav po obrazu, tako, da me je bila groza, ko sem ga zagledal. Dolgo časa se ni nič gnil, kakor da bi bil mrtev; pozneje se je začel malo gibati, a ne zavé se še sedaj nič ne. Pravijo, da bo kmalu umrl; kar strah me je skoraj.“

Zgodaj zjutraj so šli oče k fari po gospoda, ki imajo sedaj vsak čas priti. Le pojdi v sobo, mene so mati poslali tje na konec vasi gledat, če gospod že gredó.“

V sobi se je bilo nabralo že precej ljudij. Večinoma so bile bližnje sosedo, ki so prišle čakati blagoslova, ko so zvedele, da bodo z Bogom prišli k Lužarjevim. Na široki klopi pri peči pa je vznak ležal bolnik. Bil je sedaj še bolj strašen videti, kakor prejšnji dan. Obraz mu je bil smrtno-bled. Razmršeni brki so mu v neredu viseli čez močno stisnjene ustnice. Visoko na čelu se mu je poznala izmita rana, a las se je še držala strjena kri. Ležal je nepremično, z zaprtimi očmi, le tu pa tam je krčevito stisnil pest roke, ki mu je visela s klopi nizdolu, ter ob jednom nekaj nerazumljivih besedij siknil skozi zobe. Zgovorne ženice so se v velikem polukrogu vstopile okolu njega in pridno ugibale, kako in kaj:

„Pravijo, da ni dobro zmrznjenca imeti pri peči“, je modrovala jedna.

„I, saj smo ga najprej zunaj drgnili tako dolgo, da se je malo ganil in pokazal, da je še življenje v njem; potem smo ga pa prenesli na toplo“, se je hitela zagovarjati dekla Lužarjeva.

„Ej, ta ne bo dolgo“, prerokovala je druga sosedo, „preveč ga je mraz pretrl. Ko bi le zopet prišel k zavesti, da bi se vsaj mogel spovedati; Bog ve, kako je z njegovo dušo!“

„Pa nekako znan se mi zdi“, zatrjevala je tretja, „vendar se pa ne morem spominjati, kje bi ga bila videla.“

Znan se je nakrat zdel tudi drugim, vendar pa nobena ni vedela, kdo je in odkod je. Pa zvedelo se je kmalu. Čez malo časa namreč je pritekel Jožek z naznanilom, da gospod že gredo. Hitro so ženske prižgale sveče in šli smo jim nasproti. Pridružil se nam je še več družih ljudij iz vasi in tudi naša mati so pritekli, ko so zaslišali zvončkanje. Gospod so prišli z Bogom, misleč, da bodo bolnika dobili že pri zavesti in ga tako lahko prevedeli. Pa ni bilo mogoče; mož se ni zavedel nič. Zato so ga dejali samo v sveto olje.

„Malo čudno darilo vam je Bog letos poslal za Božič“, rekli so potem gospod župnik Lužarjevi materi.

„Res, na poseben način se nas je letos spomnil“, odgovorili so; „da bi le ne umrl še tako hitro; vsejedno imamo raje bolnika, kakor mrliča v hiši.“

Dobri gospod so jih potolažili, da ne bo nič hudega, in jih prosili, naj mu le lepo strežejo, ker je to veliko dobro delo. Lužarjevi so to radi obljubili, saj so bili dobri ljudje. Ko so gospod še povedali, kako naj ravnaajo z bolnikom, in naročili, naj jih zopet pokličejo, ko bi bolnik prišel k zavesti, so odšli. Lužarjev oče pa so potem začudenim sosedam povedali, da ta bolnik je — Petrač; tako so zvedeli pri županu, kjer so se oglasili in opisali tujca, ko so šli po gospoda.

„Glejte no, saj mu je res podoben; meni se je dozdevalo kaj tacega“, hitele so ženske jedna čez drugo; „samo veliko bolj suh je sedaj, pa te grde brade ni nosil takrat, ko se je todi klatil. Saj so pravili, da ima v

kratkem priti; da bo pa pri vas obhajal božične praznike, in v takem stanu, tega bi si pa ne bila nikoli mislila.“

„I, kje ste ga pa vendar pobrli?“ vpraševale so radovedno, dasi so jim že malo prej Lužarjeva mati ob kratkem povedali, kako se je zgodilo.

„Včeraj sem peljal v malin“, pripovedovali so oče; „ker pa je bilo tam veliko dela, moral sem precej časa čakati, predno je prišlo moje na vrsto, tako da sem se že precej pozno po noči vračal domov. Mesec bi sicer imel svetiti, pa se je le malo videlo, ker je bilo oblačno in je po malem naletaval sneg. Gori na klancu pa, tam kjer se cesta zavije, zapazim kraj ceste nekaj črnega. Mislim sem, da je kaka klada ali kaj takega, pa sem zavil z vozom bolj na drugi kraj ceste; ko pa pridem bližje in to klado otipljem, opazim, da je človeško truplo. „Kak pijanec je kolovratil todi“, sem dejal sam pri sebi, „pa ga je tukaj na cesti premoglo.“ Pripognem se ter ga krepko potresem za rame:

„Hè mož, malo mrzlo postelj ste si izbrali!“

— Nič odgovora. —

Potresem ga močneje, — zopet nič.

Obrnem ga na okolu, užgem žveplenko ter ga otipljem po obrazu; ganil se ni nič, nobenega sledu življenja ni bilo v njem. Iz precej velike praske na glavi je počasi lezla kri, ki je skoraj sproti zmrzovala. Kaj sem hotel? „Morda je vendar še živ“, sem si mislil, „bolje je, da mu sedaj pomagam, kolikor morem, kakor da bi mi potem očitala vest.“ Naložil sem ga torej na voz in pognal proti vasi.

Domači so se hudo prestrašili, ko sem jim pripeljal to čudno breme iz malina. Trudili smo se na vse mogoče načine, da bi zmrznjenca zopet obudili k življenju, drgnili smo ga, in izmili mu rano, ki ni bila ravno nevarna; in res so se po dolgem trudu pokazala znamenja, da je še življenje v njem, sedaj pa, hvala Bogu, vsaj deloma pripravljen za večnost.“

Pogovarjali so se še dalje o tem in onem, jaz pa sem šel z materjo domov. Takoj je tudi mene minilo vse veselje do jaslic in oltarčka; v kotu za mizo je slonela velika trivoglata deska, katero so oče na mojo prošnjo lepo prižagali, da bi se prilegala zidu, zraven je stal velik pehar lepega, zelenega mahu, ki mi ga je stric Matevž prinesel iz gozda, a moje misli so bile le pri Petraču; prvič, kar se zavedam, so takrat pri nas naredili jaslice brez mene.

Tudi nam!

Svoja pota, svoje meje
Svetle zvezde vse gredó,
Vsaka v tiho noč prispeje
Mej sestrice na nebó.

Kakor zvezdam méri jasne
Določuje večni Bog,
Tudi nam za hipe časne
Je določil — delokrog.

Milka Posavska.

Kaj so nam pripovedovali naš dedek?

(Spisal Zorán.)

3. Pravljica o kralju Matjažu.

Krallj Matjaž — ej, to vam je bil mogočen kralj, da malo takih, in takó pogumen in srčan, da je napovedal vojsko celemu svetu.

To pa Bogu ni bilo všeč, in zato je prišel kot ubog starček gor na tisto poljé, kjer je imel kralj Matjaž svojo vojsko in svojo prelepo palačo. In Bog je šel v kuhinjo, kakor imajo berači navado. Kaj ne, lahko bi ga kuharica ven zapodila, češ, kaj če neki tukaj ta „nebidigatreba“, pa ga ni, kajti Bog že tako naredi, da se vse izteče po njegovi volji.

Notri v kuhinji pa se je cvrlo in peklo polno, polno dobrih jedij, kajti Matjaž je dal napraviti pred vojsko velikansko gostijo. Kakor so se pa vrtele kuharice tam okoli loncev in kozic, pa pravi berač jedni kuharici: „Ti, če mi pustiš, da vsujem nekaj v tale jedila, bodo tako dobra, kakor jih še nikdar nisi jedla.“ Kaj ne, kakšna druga kuharica bi dejala: „Kaj se pa ti mešaš med kuho, umazanec!“ No, ampak Bog je pa že tako obrnil, da je bila precej zadovoljna in je rekla: „Le!“

Sicer pa je bila tudi zeló radovedna, kakšna bodo neki potem jedila, če bo berač — ona ni vedela, da je Bog — vsul vanja tisto čudno reč. Dozdevni berač pa je vzel iz žepa prgišče soli in jo nasul po vseh loncih. Veste, takrat še niso poznali soli, kakor sedaj, ampak so jedli vse jedi neosoljene. Seveda se jim to ni zdelo nič čudnega, ker so bili navajeni na take jedi.

Kakor so bile jedi kuhane in napravljene, nesli so jih pred kralja. Matjažu so se zdele jedi neizrečeno ukusne, zato da poklicati jedno kuharico predse in jo povpraša, kako je to, da so nocoj jedila tako dobra, ali je déla take dišave vanja ali kaj, ker še nikoli ni jedel takih. Kuharica je nato vse povedala, kaj in kako, da je namreč nek berač dejal takih dišav notri, zato da so tako dobra.

Kralj je ukazal takoj, naj pripeljejo berača predenj. Zelo prijazno ga je vzprejel in mu rekel sestí k sebi. Potem pa sta se začela meniti o svetu in narodih. Berač mu je pravil, vse kar je videl in slišal, in kralj ga je prav rad poslušal. Seveda berači pridejo po vsem svetu in dosti vidijo in slišijo, česar drugi ne morejo.

Posebno se je pa kralj razvnel, kadar mu je začel berač praviti o vojakih. Tukaj ga je potipal za pravo žilico, kajti kralj Matjaž je ljubil vojsko nad vse. Precej ga je začel izpraševati, koliko in kakšne vojake imajo drugi kralji, kakšno orožje itd., a berač mu je to vse tako natanko povedal, da se je kralj zelo čudil in se mu je začelo dozdevati, da ta berač ni navaden berač.

„Ali od kod pa si?“ ga je vprašal Matjaž. Oni mu je pa le odgovoril, da od daleč, daleč.

Nadalje ga je vprašal: „Ali si tudi ti kralj?“ Berač mu je pa dejal: „Morebiti!“

„Ali imaš kaj dosti vojske?“ silil je kralj Matjaž še dalje v berača.

„Dosti“, odvrnil je ta.

„Ti, pa se dajva midva udariti!“ vskliknil je bojaželjni kralj. In Bog je bil zadovoljen, seveda, saj do tega ga je ravno hotel pripraviti. Drugo jutro se bi imeli udariti obe vojski. Matjaževi vojaki so še do polnoči pili in vriskali, a ob štirih so imeli vsi skupaj priti in se uvrstiti. Drugo jutro je prišlo. Jasno je bilo in solnce je krasno vzšlo nad gore. Kakor veste, pred nevihto se ne kaže noben oblaček. Vojaki so stali sred ravnega polja in so čakali sovražne vojske. Pa je le ni bilo. Zato vpraša kralj svojega nasprotnika: „Kje so pa tvoji vojaki?“

„Moji že pridejo“, dejal je Bog.

Hej! In po taboru so trobili vojaki in rožljali s sabljami, a njihove sulice so se bliščale v solčnih žarkih. Sovražnika pa le ni bilo.

„Kdaj pa pridejo tvoji vojaki?“ vpraša kralj nestrpno.

„Moji so že tu!“ odgovoril je Bog kratko in nato izginil, da ni bilo sledu ne tiru za njim.

Kar nenadno pa je začelo treskati z jasnega neba in strahovito grometi. Bliski so švigali semtertja kakor ognjene kače, in celo nebo je bilo krvavo rdeče. Tedaj so pa kralj in vojaki popadali samega strahu na tla in omedleli. Ko so se pa zopet zavedeli, videli so kralja Matjaža vsega obupanega stati sredi ravnega polja. Tam je govoril v obupnosti te-le besede: „Še je jeden večji od mene! Gore! vzdignite se in pokrite nas radi tolike sramote!“

In glej! Gora se je res vzdignila in pokrila kralja Matjaža in njegovo vojsko. A kralj Matjaž spi z vso svojo vojsko v oni gori, in ko bo največja sila na svetu, se bode vzbudil in prišel s svojo vojsko iz gore. Z božjo pomočjo bode premagal vse sovražnike in zopet bode kraljeval svojemu ljudstvu.

Andrej Hofer.

(Napisal —c—.)

Gotovo ste že čitali o Andreju Hoferju, slavnem tirolskem junaku. Gotovo ste slišali, kako je leta 1809. Tirolsko trikrat oprostil sovražnikov habsburškega rodu. Čuli ste brezdvomno tudi, da je bil nekaj časa „vrhovni načelnik“ Tirolske in da je hrabro umrl v Mantovi. In ker veste o njem toliko, ni nam treba še enkrat ponavljati teh dogodkov. Hočemo pa pokazati, kako kreposten je bil ta junaški vodja Tirolcev in v čem ga moramo posnemati, če hočemo služiti Bogu in domovini.

Andrej Hofer, dasi potomec popolnoma priprostega rodu, se sveti v zgodovini človeštva kakor svitla zvezda na jasnem nebu, njegova slava je

nevenljiva. Delal je za domovino, ne da bi se oziral na to, bo li imel on sam pri tem dobiček ali škodo, in dočim je velik del Evrope stokal v sužnjih verigah, je dajal Hofer strmečemu svetu vzgled največjega domoljubja, največje vdanosti cerkvenim oblastim in svetnim predstojnikom, ki so imeli že od nekdaj oblast nad njegovimi predniki.

S sedmim letom je pričel Hofer pohajati v šolo. Učil se je počasi pa pridno, in že tedaj so se kazale njegove poznejše čednosti v polni luči. Ljubil je zlasti red in pokorščino, kar ga je delalo priljubljenega pri učiteljih in tovariših. In ta ljubezen do reda mu je ostala tekom celega življenja.

Pred vsem drugim je treba poudarjati, kako zeló je bil Hofer vdan sv. veri in domovini. Zvezda voditeljica vsem njegovim junaškim delom in naporom je bila svoboda katoliške vere in svoboda domovine. In iz te kreposti izvirajo vse druge, ki so mu bile takorekoč sredstva v dosegu njegovih plemenitih namer.

„Zaupajte v Boga in branite se hrabro!“ je bil Hoferjev bojni klic. — Pred nekim bojem pa je govoril: „Popolnoma zaupajte v Boga; ali nismo dovršili činov, katere občuduje svet — ne s človeškimi močmi, ampak s pomočjo od zgoraj? Čednost dá resnično moč in iz slabotnega napravi junaka. Sedaj se ne gre samo za rešitev našega svetnega imetja. Ne! Nevarnost preti naši veri. Zato smo pričeli veliko delo; gre se za to da dovršimo to delo. Pol storjenega ni nič storjenega! Vstanite, bratje in sosedje, in zgrabite orožje proti splošnemu sovražniku nebes in zemlje. Nikdo naj ne izostane! Naše jedino in zadnje geslo bodi: Za Boga in za cesarja Franca zmagati ali umreti!“

Ko je Hofer postal „vrhovni načelnik“ Tirolske, je s priprostimi besedami: „Nekaj krščanskih znakov ne more škodovati!“ ukazal v svoji sobi pribiti na steno sveto razpelo in Marijino sliko. Zjutraj in zvečer je obiskoval župno cerkev, kjer je zlasti častil „Marijo Pomagaj“. Po večerji je vsak dan molil na glas rožni venec in še vrsto „Očenašev“ v čast raznim svetnikom. Ž njim so morali moliti vsi njegovi ljudje. Rekal jim je: „Če ste lahko z menoj jedli, morete tudi moliti z menoj.“

V zahvalo „za čudodelno rešitev vse opustošujočega sovražnika“ je vvedel desetdnevno pobožnost pred izpostavljenim svetim Rešnjim Telesom s primernim govorom in zahvalno pesmijo. Poudarjal je zlasti, da naj „si prizadevajo očetovsko skrb Božjo ohraniti z resnično ljubeznijo, s poštenim in pobožnim življenjem, pa z odkritosrčno in resnično ljubeznijo do bližnjega“, naj torej odpravijo vse, karkoli je grešnega mej njimi.

Tak je bil Hofer v verskih ozirih. In iz teh njegovih lastnostij izvira mehkosrčnost, ljubezen do bližnjika, zmernost in priprostost. Slavohlepen ni bil, kar se vidi zlasti iz tega, da je v prvih pričetkih tirolskega upora delal samo na tihem, in dasi je bil jeden najbolj požrtvovalnih mož, se ni silil do časti. Ko so ga Tirolci sami povzdignili, tedaj je sprejel čast, a ostal je priprost kakor pred tem. Ko je jezdil 17. aprila 1809 pozdravljat avstrijsko vojaštvo, je bil oblečen v zelen, ponošen jopič, na glavi s širokim črnim klobukom, kakor so bili navadni v njegovi domovini.

Dne 25. maja 1809 je razdelil Hofer svoje čete. Stal je na mestu, kjer so se ločili ter imel obe roki vtaknjeni za usnjat pas in vzdignil sedaj jedno, sedaj drugo nogo, s čimur je dajal vojakom povelja. — V tem se vidi njegova prekanjenost: to je namreč delal, da se povelja niso čula in jih kak sovražnikov ogleduh ni mogel slišati. — Tedaj je prišel k njemu poveljnik majhne čete, in Hofer mu je pokazal pot: „Tu pojdite!“ „Torej bom jaz za

prednjo stražo?" ga je vprašal poveljnik. „Vi ste pač prvi“, je odvrnil Hofer. In ko ga je poveljnik naprej vprašal, kaj ima storiti, mu je Hofer priprosto odvrnil: „Če naletite na Bavarce, napadite jih in jih zapodite v beg.“

Ko je postal „vrhovni načelnik“, si je izvolil v gradu v Inomostu najbolj priproste sobe. Obleke ni premenil, ampak oblačil se je preprosto kakor njegovi podložniki, kmetje. Stroški za njegovo hrano, katero je dobival iz sosedne gostilne, so znašali 45 krajcarjev na dan. In kakor je sam sovražil nezmernost v jedi in pijači, je opominjal tudi svoje ljudi k hva-

ležnemu krščanskemu vživanju „dragocenega božjega daru“, kot je imel navado nazivati jed in pijačo. Predno je odhajal spat, so pogosto zapeli kako sveto ali svetno, včasih tudi kako tirolsko bojno pesem. Njegove večerne zabave so bile popolnoma preproste: žvižgali in peli so, pa igrali kako pošteno igro. Hofer je zametoval vse potrate v življenju in je navadno rekal: „Mi smo kmetje in ne gospodje.“

Kmetje in duhovniki so mogli priti k Hoferju kot k „vrhovnemu načelniku“, ne da bi se prej naznanili. Kadar je s kom govoril, ni si pustil dajati visokih naslovov, in če mu je kdo rekel „ekscelenca“, ga je zavrnil z besedami: „Jaz se imenujem Andrej Hofer.“ Rekali so mu navadno „vrhovni načelnik“ ali „Hofer“, prijatelji pa „Anderle“ ali „krčmar s Peščine“.

Z vsem tem se je Hofer svojemu ljudstvu močno prikupil; a to ni glavno, ampak mnogo več je to, koliko je s tem ljudstvu koristil. Vojaki so videli, da njihov načelnik dela isto, kar oni sami, in postali so pogumnejši ter se mu pokorili iz ljubezni. Kmetje so delali z večjim veseljem, ko so videli, da jim je na čelu oseba, ki se trudi, da jim kar največ koristi. In kako priljubljen je bil Hofer pri svojih podložnikih, kaže dejstvo, da je moral mož, ki ga je pozneje izdal sovražnikom, bežati iz Tirolske, ker ga ljudje niso mogli trpeti mej seboj.

Poštenje in hrabrost Andreja Hoferja pa se kažeta zlasti v zadnjih njegovih trenutkih. Ko so sovražniki obkolili koč, v kateri je živel skrit pred njimi s svojo rodbino, odprl je vrata, stopil pred nje in rekel s krepkim glasom: „Prišli ste, da bi me vjeli. Jaz sem Andrej Hofer. Storite z menoj, kor hočete. Jaz sem kriv, za svoje ljudi pa prosim milosti, ker ti so res nedolžni.“

Ko so ga peljali v Italijo pred sodišče, nastal je neko noč ogenj. Hofer je največ pomagal pri gašenju, in ko so mu prigovarjali, naj bi ušel, kar bi bil v splošni zmešnjavi storil popolnoma lahko, jim je odvrnil, da bi bilo to nepošteno. Ko je bilo pogašeno, so ga občudovali in se mu zahvaljevali celo sovražniki, on pa jim je odgovoril, da se jim ni treba zahvaljevati, „ker je samo ob sebi razumljivo, da mora pošten kristijan pomagati pri gašenju ognja!“

Nikdar ni bil Hofer hrabrejši, kakor neposredno pred svojo smrtjo. Ko je stalo pred njim dvanajst vojakov z nabitimi puškami, da ga ustrelé in so mu hoteli zavezati oči, da bi mu ne bilo treba gledati smrtnega čina, je to odklonil. Rekli so mu, naj poklekne, a odvrnil jim je: „Stojé hočem dušo vrniti njemu, ki mi jo je dal!“ Nato je zaklical: „Živi cesar Franc“, nekaj minut molil in ukazal: „Ustrelite!“ Prvih šest strelov ga je zadelo slabo; padel je samo na kolena. In tudi po drugih šestih še ni bil mrtev. Življenje mu je končal šele trinajsti strel, pri katerem mu je nastavil nek vojak cev puške popolnoma na glavo.

Tako je umrl junak, mučenik za domovino, velik značaj, vreden občudovanja in posnemanja. In blažen je njegov spomin, ker delal je vedno po božjih in človeških zapovedih ter skrbel po močeh za svojo domovino.

Mračni trenutki.

(Piše *Jožef Volc.*)

I.

Sj, to vam rečem, nekaj modrih se ukreše leto in dan v tistih drobnih glavicah, modrih, da se Bog usmili. Salamon v svoji modrosti bi jih gotovo ne potrdil; če pa kljub temu „Vrtec“ nekaj tacih „modrih“ razstavi v zabavo svojim — upamo modrejšim — čitateljčkom, ne bo brez sadu. Tudi iz zmot se učimo.

Kósova Marijanica ni bila nápačna učenka. Sicer je hodila še le prvo zimo v šolo, a pa se kmalu pozna, kakó bo pozneje. Rdeča je bila v lice, kot bi jo bilo vedno sram; taki so bili vsi Kósovi. In če so jo mama doma povrh povezali še v tisto véliko ruto, da ji ni bilo po poti mraz, ondaj je bila Marijanica od mraza in vročine še bolj zagorela in pravi pravcati „punkeljček“. Takó povezana je tisto zimo vedno prihajala v šolo. Še zdaj mi je takisto pred očmi. Rêči moram, da je v šoli obče pametno odgovarjala. Nekoč se ji je pa vendar hudo skazilo. Naj vam povem.

O Kajnu in Abelu smo se menili. Na tabli je visela živo slikana podoba. Pred dvema dnevoma sem jo deci vprvo razložil, in zdaj nam je bilo zgodbo ponoviti.

„No, Marijanica, kaj je bil Kajn?“

Da bi jo bili videli, kakó je drugekrati brzo poskočila in glasno in jasno odgovorila, kar je vedela. Danes pa počasi, počasi — — vendar zleze pokonci. Zdelo se mi je, da ne bo dosti kupčije.

„No, Marijanica, kaj je bil Kajn?“

Tisti polni obrazek je zardel kot vipavska črešnja. Trepalnici sta se povesili, ustnici zganili in potresli, a čuti ni bilo nič. Ali se na dež pripravlja, ali pa bo odgovor . . . — In prišlo je oboje.

„Saj se spominjaš, Marijanica, da sem vam zadnjič pravil zgodbo o Kajnu in Abelu. Povedal sem vam tudi, kaj je Kajn Bogu daroval, in kaj Abel. Gotovo veš, kaj je bil Kajn. Le pogumno povej!“

Spet nič, le ustni sta še trepetali in tam v kotu očesec se je nekaj zbiralo.

Tedaj se za Marijanico skrivši in-napól dvigne nje sestrična Tončka Pintar in ji zašepeče: „Kmet, kmet!“

Ne samo Marijanica, tudi jaz sem dobro čul tisti: kmet, kmet. Da pred součenkami vsaj navidezno rešim čast Marijanici, vprašam jo vnovič: „No zdaj, Marijanica, kaj je bil Kajn?“

Tedaj je privrelo na dan vse zajedno: solze in odgovor:

„Medved“ . . .

Smejali smo se vsi, kaj hočemo? Le Marijanica je ostala resna in z rokavom brisala oči. Nje časti ni bilo mogoče rešiti tisti dan.

Pozabilo se je to. Marijanica pa vem, da še danes bolje kot kdo drugi pomni, da ni bil Kajn medved, ampak kmet, kmet . . .

II.

To vam je bil pa spet drugačnega kroja človek — Nande Likar. Doli v zadnji klopi je sedel na konci. Trd kot drenov les in mrtev kot bukov štor. Moral je biti že posebno srečen in solnčen dan, da je on dvignil roko, če je bilo vprašanje: kdo ve? In še tedaj bi bilo ponajveč bolje, da je ni. Najprej si lahko zastavil glavo in življenje, da bo Nande užagal káko strupensko neumno. — Pol življenja mu je bil pač le svetli gumb pri telovniku — zadnji v redki vrsti in jedini tega rodu, odtrgan menda staremu očancu od telovnika. Kar redno in vedno je Nande strmел vanj in ga vrtil mej prsti, dasi se ga je držal samó še s par nitkami. Kaj čuda, če mu je ob tem malovažnem poslu poduk prišel le napol ali skoro nič do možgan.

„Alo, Nande, povej nam, kakó je bilo ime poveljniku hudobnih angeljev?“

„Kogaa-á?“ zategnil je dolgočasno, kot da ga je kdo ob poldveh zjutraj zbudil. Spet je bil z vso dušo pri gumbu. Obsedel je, le jedno oko je dobrodušno napol odprl in pogledal vame. Steška sem vso klado spravil v malo navpično smer.

„Štiri leta že hodiš v šolo, pa ne veš, da treba vstati, kadar te pokličejo.“ Malce užaljen je povetil glavo, končno se pa vendar nekam bolj zravnal.

„Kakó je bilo ime poveljniku hudobnih angeljev“, sem vprašal. „Ali veš?“ Z rokavom je potegnil čez usta ali kodi in zamrmral:

„Lufarca . . .“

Zdelo se mi je, da nisem prav čul. Dem mu vnovič:

„V celem stavku moraš odgovoriti. Toraj: poveljniku . . .“

„Poveljniku hudobnih angeljev — Lufarca.“ In kar precej je sedel. Umišljal si je, da je neizmerno prav odgovoril. Utrudilo ga je. Gumbo je vrtel naprej in malo mu je bilo mari, če se mu je kdo pritajeno čehljal.

Napačno bi sodil, kdor bi menil, da je bil Nande bolehav ali slaboumen. Ej, da ste ga videli zunaj šole, govorili bi drugače. Noben plot mu ni bil previsok, nobeno drevó pregladko, nobena skrivalnica preskrita, noben drug prezvijačen. Toda v šoli — čmeren kot medved o novem letu . . .

Kaj je nekoč ugani, čujte! O božjem stvarjenju se je pletla govorica in uprav ob tem smo bili, kar je Bog ustvaril drugi dan.

„Drugi dan je Bog ustvaril nebes in oblake.“

In šlo je od ust do ust: nebes in oblake.

„Otroci, ali pa tudi veste, kaj je to nebes?“

„Vemo, vemo!“ šuštelo je iz klopij.

Ugibalo se je mnogo; ta in oni je pomolil roko in spet sédel, ne da bi bil dal točen in določen odgovor. Nebesa, nebo, strop . . . in spet nebesa, to in ono, kar še pride deci na misel.

„Ali res nikdo ne ve razložiti, kaj je nebes? Podobico dobí, kdor nam prav pové.“

Tedaj se je nekaj zganilo tam zadej. Bil je Nande Likar. Spustil je gumb in dvignil roko. To nekaj pomeni . . .

„No, Nande, povej nam, kaj je nebes in zasluži si podobico.“

„Oné, o veliki noči —.“

Nekaj bo le, sem si mislil. Fantè najbrže misli na nebes ali baldahin, ki ga veliko soboto nosijo možje pri procesiji nad Najsvetejšim. Ni napačna misel, dasi za naš nebes neprikladna.

„Le pogumno! Saj bo morda nekoliko prav. Podobica!“ Vendar končno srečnega odgovora pričakovaje zrem vanj.

„Oné, tisti želodec, ki ga o veliki noči jemo.“ — — —

Tu pa imaš, zdaj se pa drži modro in resno, če moreš. Tisti želodec, ki ga o veliki noči jemo, naj bi bil — nebes. Tristo pajkov križastih vendar!

Še danes ga vidim v duhu, kakó se mu ob tistem odgovoru ni spremenila ni jedna poteza na obrazu. Sédel je, vrtel gumb naprej in mirna Bosna! Dasi sem mu zatrjeval baš nasprotno, da se namreč oni želodec ne zove nebes, zdelo se mi je vendar, da je bil Nande o svoji trditvi do dna duše prepričan, kot je bil prepričan, da je bilo poveljniku hudobnih angeljev ime Lufarca in ne kakó drugače.

Nebes — tisti želodec! Kdo mu je udahnil to nesrečno misel? Vrjemite mi, da sem šel gledat v veliki Pleteršnikov slovar, če bi naposled vendar Nande ne imel prav. In tam sem našel, da se nebes zove tudi oni vhod na stropu, kamor obešajo pod streho meso sušit. Odtod toraj zamena. O Nande, Nande!

Spomini iz otročjih let.

(Piše L. Černej.)

14. Kako sem kupil bratca.

Otročiče sem imel rad že v otroških letih. Kedar so bili mati krstna botra — in to je bilo pogosto — bil bi najrajši dotično dete kar obdržal in nevoljen sem bil, da so je pustili vedno zopet odnesti. Pravili so mi, da se preveč joče. No, izpolnila se mi je končno iskrena želja, da sem dobil bratca.

Na nedolžnih otročičev dan sem bil šel k najboljšim znancem s šibo, kakor je navada. Da-si sem bil le pri nekaterih hišah, sem vendar dobil toliko denarja, samih krajcarjev, da sem jih komaj stlačil v mošnjico. Koliko jih je bilo, tega ne vem, saj še nisem znal šteti čez deset in bilo jih je več. To pa še dobro pomnim, da sem se čutil najbogatejšega človeka in da sem bil srečen. Po stokrat sem zasipal na dan svoje premoženje na mizo ali klop in vedno štel in štel iz nova — do deset, pa zopet pogrnil vse skupaj.

Tedaj je prišla k nam neka ženka in je videla, da imam pod palcem. Rekla mi je: „Ti deček, če mi daš tiste denarje, pa ti prinesem malega bratca!“

Rad sem imel denarje, a bratca bi bil imel še stokrat rajši. Celo nič si nisem premišljeval, ampak potisnil ženi denar z mošnjico vred.

Prinesla mi je res bratca in vriskal sem veselja. Najrajši bi se bil šel takoj ž njim poigrat, pa mi niso pustili in ubogal sem.

Imel sem veselje z bratcem. Le kedar sem moral zibati, bil sem nekoliko nevoljen nanj, a vedel sem, da je moj, in kaj sem si hotel!

Iz deteta je vzrastel deček in tedaj sva se res skupaj igrala. Imela sva se srčno rada. Večkrat pa nama je prišlo vendar kaj navzkriž. Bratec je bil muhljav, jaz pa si tudi nisem dal brbati pod nosom. Če sva se torej nekoliko spopadla, bil sem pri materi navadno kriv vsega le jaz kot starejši. Včasih sem jih dobil res po nedolžnem. Tedaj pa sem očital bratu: „Ti, ko bi bil vedel, kakšen da boš, pa bi te res ne bil kupil!“

15. Zlomljena noga.

Povedal sem že nekje v svojih „Spominih“, da sem se nepopisljivo rad vozil po sankah. Ko še ni sneg pobelil popolnoma zemlje, že sem poskušal, če bi šlo. In kedar ga je res padlo dovolj, sem bil več zunaj nego v sobi. Vsi opomini niso nič izdali.

Nekega zimskega dne — pred Nežinim je bilo — sem se že dolgo sankal. Bil je hud mraz in zazeblu me je. Šel sem torej v sobo in božal nekoliko časa peč. Mati so me kregali, češ, treba ti je biti vedno na mrazu! Obsodili so me, da ne smem ta dan nič več vun.

Lahko bi bil zdržal; kajti začelo se je že mračiti, a — no, saj veste, kako je!

Mati so šli v kuhinjo, jaz pa sem tiho smuknil iz sobe skoz vežo. Komaj štiri prste visok kameniti prag je bil pokrit z ledom. Zdrsnil sem, da še danes ne vem, kako, in zakričal v grozni boli: noga je bila zlomljena!

Le toliko še vem, da so zavpili mati in me vzdignili, potem pa sem omedlel vsled bolečin.

Prišel je zdravnik in mi naravnal nogo. Oj, koliko sem pretrpel! Trpeli pa so z menoj vred tudi drugi domači, največ moja skrbna mati. Dolgih šest tednov niso menda petkrat spali v svoji postelji: vedno so bili pri meni.

Kedar sem bedel, se nisem mnogo gibal, da ne bi dražil bolečine, v spanju pa se mi je večkrat sanjalo kaj takega, da sem strepetal in tedaj sem zakričal, tako me je bolelo.

Da bi mi ne bilo predolgočasno, so mi prinesli oče iz mesta raznih igrač. Dobro še pomnim, kako lepe so bile lesene hišice in kako vrla četa takistih kojnikov. Oj, kako veselje bi pač bil imel zdrav s temi rečmi, a v postelji me niso nič kaj veselile!

Prešlo je šest tednov in tedaj so me prvokrat vzdignili iz postelje, kakor je bil naročil zdravnik. Uprt na očeta in mater sem skušal iti, a nisem mogel. Zlomljena noga se je bila sicer zarastla, a bila je mnogo krajša nego zdrava. Mati so se skrivaj jokali, jaz pa očitno.

Stariši so mi dali napraviti berglje, na katere bi se naj bil opiral, a nisem jih hotel imeti. Poklicali so zopet zdravnika in ta nas je tolažil, da bo časoma že bolje. In res, naučil sem se zopet hoditi. Noga mi je počasi dorastla in črez nekaj let se ni več poznalo, da je bila zlomljena.

Ko sem odhajal mnogo let pozneje k vojakom, so vzdihnilo mati: „Težko mi je sicer, saj veš, vendar sem Bogu hvaležna, da si sposoben za vojaški stan. Takrat, ko sva te vodila z očetom in ti naročila berglje, bi si pač ne bila mislila.“ In hvaležen sem Vsemogočnemu tudi jaz še dandanes in hočem mu ostati do konca svojih dni za njegovo milost in dobroto.

Bolnik.

O, vrana sem že in goloba
V snežena polja odposlal
In drugi Noe — z upom skritim
Odhajajočima dejal:

„Ko pomlad pride v loge tihe,
V nje dihu prvi cvet vzbrsti,
O, prinesita ga, z njim strte
Mi oživita spet moči ...“

A zdaj ni vrana, ni goloba,
In zunaj vedno zimski dan ...
Ah, vem, pač vrne se — brez cveta —
In le, da spoje smrt mi, — vran!

Rado Kósar.

P o m l a d.

Ej, plava pod nebom čolnič krasan
S svetlobo, zelenjem in cvetjem obdan.
Ah, v njem pa deklica vesela sedi,
Radost ji na licih, na ustih žari.

In plava nad zemljo v veliki svet
In trosi in siplje po zemlji cvet,
In kjer le ostavi se čolnič lehak,
Povsodi zaveje vam dih gorak.

Ej, palico biserno v rokah drži
In sladko ta palica v rokah zveni,
Ko ž njo se dotakne deklica zemlje,
In cvetje in radost odklepa iz nje ...

Pomlad je deklica in palica žar
Je solnca, ki vzbuja iz zemlje čar,
A čolnič so sape pomladne mehké,
Ki plavajo v svet pa vedré nam srcé ...

Andrej Rapč.

Najslajša smrt.

Kot pisan vrt, odet z bliščečo roso,
Je zjutraj strt pod nabrušeno koso,
Tako junak v življenja času cvetnem
In korenjak v življenja klasju letnem,
Kot pisan vrt junaško pasti mora;
Najslajša smrt je smrt zaradi vzora.

Solzâ potok naj mu prsti ne moči,
Ne ôri jok naj v trumi žalujoči.
Oj, blagor mu, kdor padel je za vzore;
Prejel plačilo tam bo zaželeno,
Ker dal življenje je za tako ceno.

Pogumno v bojni vsakdo stoj planjavi
In kot junak za vzore padî v slavi.
Vrhunce gor peklenska lomi sila,
A vzora nikdar nam ne bo zdrobila.
Kdor pal je zanj, najslajša smrt je taka
Sred krasnih sanj, nikdo naj zanj ne plaka.

Naš vzor je svet, zanj tudi smrt je sveta,
Dasi mladosti cvet krasi nam leta.
Prej ko bo vzeti iz prsi vzor naš sveti,
Mi v cvetju let zanj hočemo umreti
Kot pisan vrt v jutranje svitu zore.
Najslajša smrt je vedno smrt za vzore.

Slavko.

Iz zaklada naših pregovorov.

3. Z imenitnimi gospodini dobro črešenj zobati.

Oh, črešnje zobati! Ali si morete misliti še prijetnejšo zabavo? Že nabrane črešnje zobati je tako mikavno in slastno delo; kaj pa šele na drevo splezati, od veje do veje se višje pomikati, zdaj pa zdaj rahlo se pogugati, mej rogovilami si nekoliko odpočiti zaradi lepega razgleda, vejice, polne tako vabljivega božjega daru, proti sebi nagibati in obirati — kdaj in kje si morete privoščiti prijetnejšo in slastnejšo južnjico?

Toda ta zabava je pa le takrat popolnoma prijetna, ako je človek sam ali pa še bolje, če je v družbi sebi enakih tovarišev. Ako bi se pa temu zabavnemu delu pridružil kdo izmej najimenitnejših in najoblastnejših gospodov, kateri znajo tudi imenitno in oblastno nastopati, takoj bi zgubilo svojo pravo mikavnost. Iz strahu pred tako gospôdo si navaden človek skoro ne upa ust odpreti ter ne vé, kako bi začel, kako nadaljeval, kdaj nehal. Kar pa velja o zobanju črešenj, to velja tudi o vsakem drugem vživanju, o vsaki dušni in telesni zabavi. V preimenitni družbi je vse nekako napeto, vse po pravilih, po paragrafih, po programu. (Bolj na tiho naj vam pa še to povem, da obratno se tudi gospôda ne čuti prav domače mej preprostim ljudstvom.) Zato se mi zdi, da je sedaj mej ljudmi čimdalje manj pravega pristnega veselja, ker čimdalje bolj ponehuje preprosta domača (družinska) zabava, in se vse hoče radovati le v tuji družbi, kjer je treba paziti na toliko rečij, da skoro človek ne utegne vesel biti in da je prav vesel šele na zadnje ter radostno vzklikne: „Hvala Bogu, da je ta veselica pri kraju; hvala Bogu, da smo zopet doma!“

Pregovor nam podaja pa še drug nauk. Ako se namreč preprost človek pri imenitni gospôdi ne vede tako boječe in spoštljivo, kakor smo poprej omenili, marveč se drzne bolj prosto in zaupljivo se gibati, morda celo kaj ugovarjati; se mu pa kmalu izmuzne kaj takega, kar ni vseč višjim — zameri se! In taka zamera ni rada brez zlih nasledkov! Poleg tega pa ob takem zaupnem obnašanju gospôda bolj in bolj spoznava naše slabosti,

napake, nespretnosti, nezmožnosti . . . Marsikateri bi ne bil sedaj v tako visoki službi, ko bi si ga bili poprej bolj od blizu ogledali oni, kateri delijo časti in službe. Zato svari drug pregovor: „Kdor se preveč bliža ognjišču, se opeče.“

V pojasnilo nam bodi še Ezopova basen: Lev, lesica in osel so šli skupno na lov. Ko so si bili nabrali že dokaj plena in so počivali, lev ukaže oslu, da naj razdeli plen. Osel naredi tri jednake dele in odrine vsakemu svojega. Tedaj pa se lev razsrdi in raztrga osla. Nato lev veli lesici, da naj izvrši delitev. Lesica pa pomakne skoro ves plen levu in zase pridrži le kaj malega. Lev se zasmije in vpraša: „Kaj pa je tebe, lesica, tako izmodrilo?“ Lesica odgovori prisiljeno: „Usoda oslova!“

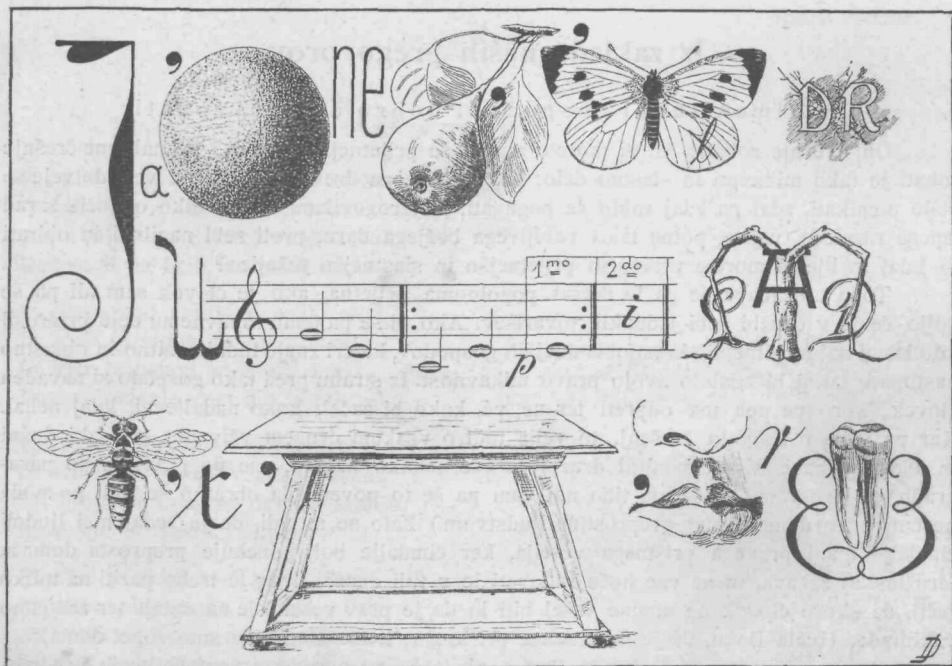
Novе knjige in listi.

1. *Mladeniški cvet* (Flos juvenilis). Dijaški molitvenik. V Ljubljani 1900. „Katoliška Tiskarna.“ Cena K 2'20. — Z velikim veseljem naznanjamo in nujno priporočamo ta novi molitvenik slovenski mladini, katera je vsaj nekoliko večča latinskega jezika. Na primeru majhnem prostoru je gospod pisatelj (Jos. Benkovič) jako spretno zbral in razvrstil veliko zalogo jedrnatih in pristrčnih molitev ne le za navadne potrebe (zjutraj in zvečer, za sv. mašo, spoved in sv. obhajilo), marveč tudi za razne zasebne pobožnosti. S takim molitvenikom v rokah se dijak ne bo

dolgočasil v cerkvi, bodisi mej službo božjo ali kadarkoli, ako ima le količkaj bogoljubno srce in dobro voljo.

2. *Zbirka ljudskih iger*. Izdaja „Slovenska krščansko - socialna zveza“. Ljubljana 1900. — Cena 80 h po pošti 90 h. — Vsebina temu 1. zvezku je: Pravica se je izkazala Spisal dr. J. E. Krek. 2. Zamujeni vlak. Priredil A. Kržič. 3. Lurška pastirica. Po dr. R. Weissenhoferju poslovenil L. S. Ne le za gledališke predstave, marveč tudi za zasebno berilo so te igre mikavne in vedrilne, seveda za bolj odraslo mladino.

→ Rebus. ←

(Rešitev rebusa in imena rešilcev v prih. listu.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h. — Uredništvo in upravništvo sv. Petra cesta št. 76. v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripraviški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.